

Szkolnictwo w stanie zagrożenia? Polska i litewska perspektywa zmian a sytuacja w szkole w Litwie. Studium jednego wydarzenia¹

Streszczenie: Przedstawiciele każdej mniejszości chcą, by respektowane były ich prawa w państwie, w którym mieszkają i którego są obywatelami. Problemy związane ze szkolnictwem mniejszości narodowych należą do jednych z najbardziej skomplikowanych oraz dyskusyjnych. Kontrowersje polityczne i dysputy toczone na łamach czasopism nie zawsze przekładają się na dobre relacje w zróżnicowanym kulturowo środowisku. Celem przygotowanego tekstu jest przedstawienie sytuacji związanej z konfliktem wokół jednej ze szkół polskich w Litwie, którego początek miał miejsce w grudniu 2021 roku, a finał nastąpił w październiku roku 2022. Naszym założeniem było zanalizowanie opisanej sytuacji z trzech perspektyw, przedstawianych w polskiej prasie w kontekście podejmowanych przez stronę rządową działań i ich efektów oraz samego sposobu opisu, analogiczne przedstawienie perspektywy litewskiej oraz samych zainteresowanych (w tym dyrekcji szkoły, której dotyczyła prezentowana sytuacja). Dla lepszego zrozumienia kontekstu opisywanych analiz tekst rozpoczynamy od krótkiego opisu jego aktualnego stanu prawnego, sieci szkolnictwa i jej zasięgu.

Słowa kluczowe: system edukacji, edukacja mniejszości, szkolnictwo polskie w Litwie, konflikt, stan zagrożenia

Wprowadzenie

Szkolnictwo polskie poza granicami kraju staje się tematem podejmowanym w prasie w sytuacji pojawiających się stanów zagrożenia – jego likwidacji

¹ Działania badawcze wsparte ze środków przyznanych w ramach programu *Inicjatywa Doskonałości Badawczej* Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

bądź ograniczenia działań. Media „alarmują” o sytuacjach krytycznych, wzbudzając zainteresowanie czytelników, którzy zazwyczaj nie śledzą zagadnień związanych z edukacją mniejszości polskiej poza granicami Polski. Naszym założeniem jest przedstawienie jednej „krytycznej” sytuacji z trzech perspektyw ze wskazaniem z jednej strony podejmowanych działań, a z drugiej analizę języka, jakim posługują się autorzy doniesień prasowych. Przedstawione analizy dotyczą szkolnictwa polskiego w Litwie – w okolicach Wilna. Wileńszczyzna, jak podkreśla Alicja Szerląg – „(...) jest swoistą przestrzenią konceptualizowaną przez wielość kultur, a jej specyficznym spoiwem jest międzykulturowość zakorzeniona w codzienności zamieszkujących ją odmiennych kulturowo wspólnot” (2018, s. 31). Sytuacja aktualna na opisywanym terenie Litwy jest w dużej mierze efektem zmian historycznych o charakterze społeczno-politycznym, które nie były i nie są łatwe do jednoznacznego scharakteryzowania. Kontrowersje polityczne i dysputy toczone na łamach czasopism nie zawsze przekładają się na dobre relacje w zróżnicowanym kulturowo środowisku. Było to problemem w przeszłości (Januszewska-Jurkiewicz, 2011) i jest nim również obecnie. Ze względu na ograniczenia związane z obszernością tekstu pomijamy złożony kontekst historyczny sytuacji mniejszości polskiej w Litwie i tylko krótko przedstawiamy uregulowania dotyczące funkcjonowania szkół. Do minimum ograniczyliśmy też przywoływane wypowiedzi prasowe.

Sytuacja szkolnictwa polskiego w Litwie

Położenie mniejszości polskiej na Wileńszczyźnie – w tym w odniesieniu do szkolnictwa – wyznaczają akty prawne obowiązujące w Republice Litewskiej. Należą do nich: *Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy*, sporządzony w Wilnie 26 kwietnia 1994 roku (Dz.U. 1995 nr 15 poz. 71), *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Litewskiej o współpracy w dziedzinach kultury, oświaty i nauki*, sporządzona w Wilnie 17 grudnia 1998 roku (*Oświadczenie rządowe...*, 2002), *Konwencja ramowa Rady Europy o ochronie mniejszości narodowych* ratyfikowana przez Sejm Republiki Litewskiej 17 lutego 2000 roku oraz znowelizowana *Ustawa o oświacie* z 17 marca 2011 roku. Odzyskanie przez Litwę niepodległości to jednocześnie moment wprowadzania reformy szkolnictwa uwzględniającej wielonarodowy charakter społeczeństwa litewskiego (Szerląg, 2005). Nie wszystkie zmiany miały korzystny wpływ na szkolnictwo polskie. Przykładem jest wprowadzenie

nie obowiązkowego egzaminu na kategorię znajomości języka litewskiego dla wszystkich uczniów, którzy nie ukończyli szkół z litewskim językiem nauczania (*Ustawa o oświacie*). W roku 1998 język polski został skreślony jako obowiązkowy egzamin na maturze w szkołach polskich, a w wielu szkołach mieszanych zaczęto łączyć polskie klasy 11 i 12 z klasami litewskimi lub rosyjskimi, co uzasadniano zbyt małą liczbą uczniów w polskich klasach (Górecki, 2013, ss. 197–198). Właśnie *Ustawa Rządu* (29.06.2011, nr 768) o zasadach tworzenia sieci szkół w Litwie wyznaczająca zasadę, „by kształcenie(się) było efektywne w ujęciu zarówno jakościowym, jak i finansowym (ekonomicznym)”, stała się podstawą analizowanego sporu.

Założenia metodologiczne badań własnych. Opis sytuacji konfliktowej – wprowadzenie do analiz

Celem realizowanych badań było przedstawienie wybranej (najbardziej aktualnej) sytuacji krytycznej dotyczącej szkolnictwa polskiego w Litwie z uwzględnieniem trzech perspektyw zaangażowanych podmiotów: szkoły – reprezentowanej głównie przez panią dyrektor, przedstawicieli środowiska większościowego – samorządu i ministerstwa litewskiego oraz zaangażowanej strony polskiej, wspierających Polaków w spornej kwestii. Analizie zostały poddane materiały dotyczące opisanej sytuacji udostępnione opinii publicznej w Internecie. Analizowane były artykuły – doniesienia prasowe oraz informacje udostępniane przez zaangażowane w działania ministerstwa. Zastosowana została analiza tematyczna umożliwiająca wykrywanie ukrytych motywów i milczących założeń pojawiających się w artykułach. Badanie wypowiedzi i wyodrębnienie kluczowych kategorii stały się podstawą do wybrania jako klucza do analizy teorii konfliktu Lewisa A. Cosera (2009) z akcentem na język wypowiedzi zaangażowanych podmiotów. Przy czym za nadrzędną przyjmujemy tezę, że „(...) konflikt służy ustanowieniu i podtrzymaniu tożsamości oraz granic społeczeństw i grup” (Cosser, 2009, s. 29).

W roku 2020–2021 w Litwie było 46 polskich szkół, w których uczyło się 9119 uczniów². Wybrana sytuacja to konflikt w sprawie szkoły w Połukniu, który rozpoczął się w grudniu 2021 roku, rozwijał się przez kolejne miesiące i ostatecznie miał swój finał w październiku 2022 roku. Pierwsze informacje o reorganizacji polskiego szkolnictwa w rejonie trockim (zamieszkiwanym

² Dane statystyczne nie obejmują liczby szkół kilkunastu, jak też i Polaków się w nich uczących (smm.lt).

przez niemal 30% mniejszość polską) miały miejsce pod koniec roku 2021. Władze samorządu poinformowały o zamiarze zamknięcia klas 11 i 12 polskiego Gimnazjum im. Komołowskiego w Połukniu i tym samym zdegradowaniu szkoły do poziomu szkoły podstawowej. Dyrekcja szkoły, zaniepokojona otrzymywanymi informacjami, zwróciła się o wsparcie do rządu polskiego. Stąd w maju 2022 roku z nauczycielami i uczniami dwóch polskich szkół zagrożonych likwidacją spotkał się pełnomocnik rządu ds. Polonii i Polaków za granicą (*Zaniepokoił nas pomysł reorganizacji...*). Środowisko Polaków z rejonu trockiego zaskarżyło decyzję do Wileńskiego Okręgowego Sądu Administracyjnego, a z kolei władze litewskie zaskarżyły decyzję o zaskarżeniu. Na początku maja sąd zastosował środek zapobiegawczy i zawiesił działanie uchwał władz rejonu trockiego w sprawie reorganizacji dwóch placówek edukacyjnych. Na tydzień przed rozpoczęciem roku szkolnego, w sierpniu 2022 roku, władze samorządu trockiego podjęły decyzję o likwidacji klas 11 i 12 w polskim Gimnazjum im. Longina Komołowskiego. Wskazywanym przez władze powodem była zbyt mała liczba uczniów w klasach. Zaproponowane rozwiązanie – dzieci miały być zarejestrowane w Gimnazjum im. Henryka Sienkiewicza w Landwarowie, a uczyć się w swojej szkole w Połukniu – zostało ostro skrytykowane (*Decyzja o likwidacji klas...*). Inicjatywa samorządu spotkała się z natychmiastowym odzewem ze strony dyrekcji szkoły, uczniów i ich rodziców, a także organizacji zrzeszających Polaków w Litwie³. Kolejny miesiąc był bardzo nasycony działaniami wszystkich zainteresowanych stron. Konflikt znalazł swój finał w październiku, gdy ostatecznie wprowadzone zostało rozporządzenie mera Rejonu Trockiego zobowiązujące szkołę do zerwania umowy z rodzicami i wykreślenie uczniów z rejestru do 26 października.

Perspektywa litewska – jakość nauki jako priorytet

Pierwszy etap opisywanej sytuacji z perspektywy samorządu trockiego ma wymiar bardzo pragmatyczny. Samorząd zaproponował trzy zgodne z prawem alternatywy rozwiązania opisywanej sytuacji (Grinevičius, 2022; *Švietimo įstaigų...*):

- przydzielenie uczniów likwidowanych klas do polskiego gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Lendwarowie, z zapewnieniem organizacji transportu uczniów;

³ Akcja Wyborcza Polaków w Litwie-Związek Chrześcijańskich Rodzin.

- formalne przydzielenie uczniów do polskiego gimnazjum im. H. Sienkiewicza, pozostawiając możliwość uczenia się w szkole w Połukniu (pozostawienie tej samej kadry pedagogicznej);
- połączenie dwóch szkół w jedną – mieszaną (polsko-litewską) – alternatywa reorganizacji bez zmian miejsca dla uczniów i nauczycieli.

Na posiedzeniu Rady Gminy 5 września 2022 roku przyjęto decyzję o realizacji drugiej propozycji (Jačasuskas, 2022). Dążenie do konstruktywnego rozwiązania konfliktu ilustruje wieloetapowy jego proces. Możliwości były dyskutowane na poziomie lokalnym (ze wspólnotą polską) i państwowym, gdyż „(...) samorządowcy nie tylko rozmawiali z przedstawicielami Ministerstwa Edukacji, Nauki i Sportu, wystąpili do Związku Gmin Litwy o dodatkowe zastrzeżenia uwzględniające specyfikę wielokulturowości gminy, ale także spotkali się ze społecznościami szkół, dla których zmiany są najbardziej istotne” (*Švietimo įstaigų...*).

Destruktywny konflikt od konstruktywnego różni się takimi cechami, jak narastanie napięcia, liczebność stosowanych taktyk, wzrost negatywnych konsekwencji (Wilmot i Hocker, 2011). W opisywanym konflikcie konstruktywne rozwiązania okazały się nieefektywne, napięcie nasiliło się, a władze samorządu zaczynają kierować groźby w stosunku do osób zaangażowanych w konflikt (*Švietimo įstaigų...*):

groźą konsekwencje prawne dla dyrekcji gimnazjum, bo nie mamy innego wyjścia. Ponieważ ani decyzja rady, ani zadania wynikające z zarządzeń burmistrza nie są realizowane, prawdopodobnie rozpoczniemy oficjalną kontrolę, która może zakończyć się różnie...

O negatywnym efekcie konfliktu świadczy fakt, iż uczniowie (siedmioro) uczą się „poza oficjalnym systemem”, nie są rejestrowani w żadnej placówce. Władze samorządu krytycznie odnoszą się do decyzji władz szkoły (Grinevičius, 2022). Dodatkowo, zdaniem przedstawicieli samorządu, konflikt był celowo eskalowany poprzez angażowanie w niego władz RP. Jest to widoczne podczas relacji dotyczącej wizyty w samorządzie rejonu Trockiego wiceministra RP (Grinevičius, 2022). Eskalacja konfliktu, zdaniem vicemera, została wyreżyserowana, dogodna dla polityków, biorących udział w wyborach władz samorządowych⁴ albo jednej z partii politycznych, co potwierdzają jego słowa: „Jednak dzisiaj, dzięki pewnym wpływom, dzięki pewnym manipulacjom politycznym, kwestia siedmiorga dzieci nabiera wymiaru transgranicznego.

⁴ 5 marca 2023 roku w Litwie odbyły się wybory samorządowe – wyłoniono rady miejskie i rejonowe na kadencję 2023–2027.

(...) Wybory samorządowe odbędą się w marcu, a polska kampania wyborcza jest aktywną siłą polityczną w rejonie trockim i nie mam wątpliwości, że jest to jedna z kluczowych kwestii, jak zebrać jak najwięcej głosów” (Grinevičius, 2022).

By uzasadnić swą opinię dotyczącą reorganizacji, vicemer powołuje się na dane dotyczące wymiaru prawnego i ekonomicznego (Grinevičius, 2022; *Švietimo įstaigų...*). Wskazuje również, że dotyczy to nie tylko szkół dla mniejszości polskiej (Grinevičius, 2022). Władze samorządu wskazują na mocno polityczny wymiar konfliktu również w kontekście wypowiedzi przedstawiciela władz polskich. Podkreślają, że działania ze strony samorządu nie mają charakteru dyskryminacyjnego (*Švietimo įstaigų...*):

Rzeczywiście, gmina powiatu trockiego jest otwarta na mniejszości narodowe, podejmując różne działania, aby dzieci uczyły się języka polskiego (...) Samorząd rejonu Trockiego stara się zachować zasadę równości – w miarę możliwości wspiera i inwestuje jednakowo we wszystkie szkoły.

Edukacja w stanie zagrożenia – sytuacja w polskich szkołach z perspektywy dyrekcji

Początkowo opisywane działania były związane z próbą rozwiązania sytuacji na poziomie lokalnym z dominującym językiem kompromisu, z próbą rozwiązania konfliktu umożliwiającą pozostanie uczniów w szkole. Przedstawiony przez dyrekcję – w sierpniu 2022 roku – projekt to realizacja wspólnego planu nauczania średniego wspólnie z litewskim Gimnazjum w Połukniu „Medeiny” (obie szkoły mieszczą się w jednym budynku). Propozycja spotkała się z przychylnością ze strony litewskiej minister oświaty Jurgity Sziugzdiniene. Jednak odrzucenie propozycji przez władze samorządowe spowodowało zmianę sposobu narracji. W wypowiedziach dyrektorki (*Polskie szkolnictwo w Litwie...*) dominują emocje związane z rozżaleniem, poczuciem zawodu i braku zrozumienia decyzji:

Bardzo zabolęła nas niechęć naszych sąsiadów (litewskiej szkoły – PAP) do realizacji z nami wspólnego planu nauczania. Mieszkamy w jednej miejscowości, każdego dnia przychodzimy do jednego budynku szkolnego, który między innymi jest pięknie wyremontowany za pieniądze polskiego podatnika. Polska w ciągu ostatnich lat na naszą szkołę przekazała ponad 360 tys. euro.

Przytaczane były argumenty potwierdzające słuszność propozycji i zastosowanie identycznego rozwiązania w innych szkołach. Dyrekcja jednocześnie włącza w konflikt przedstawicieli władz Polski. Apeluje o interwencję poprzez wystosowanie listu do wielu przedstawicieli władz Polski (w tym premiera Mateusza Morawieckiego). W wypowiedziach dominuje poczucie zagrożenia:

Wszystkie ostatnio podejmowane działania prowadzą do likwidacji polskiego szkolnictwa w Litwie. Nasze gimnazjum zostało pierwszą ofiarą początku reorganizacji szkół polskiej mniejszości narodowej w Litwie (z listu dyrektorki Krasowskiej).

Już po rozpoczęciu roku szkolnego, po uspokajających komunikatach ze strony przedstawicieli rządu polskiego w wypowiedziach jest zdecydowanie mniej napięcia emocjonalnego. Dominuje język nadziei, wskazywanie na znaczenie dobrej woli i przychyłności samorządu. Zdecydowanie najtrudniejszy moment to decyzja władz z dnia 6 września 2022 roku o ostatecznej likwidacji klas 11 i 12 i zmianie statusu szkoły.

W wypowiedziach wybrzmiewa rozgoryczenie, brak zrozumienia decyzji, poczucie bezsilności, i poczucie, że nawet oficjalne wsparcie ze strony władz Polski nie pomogło. W sposób zdecydowanie negatywny ocenione zostały władze samorządowe (Grigoit, 2022a):

Nie byliśmy przygotowani na taki przebieg. Mieliśmy ogromną nadzieję, że ta interwencja ministra MSZ Polski Zbigniewa Rau pomyślnie wpłynie na naszą przyszłość. Jednak dziś widzimy, że nawet ta rozmowa nie pomogła. Zawziętość naszych władz rejonowych przewyciężyła.

Wypowiedzi przepełnione są odniesieniami do sytuacji, w jakiej została postawiona szkoła, uczniowie i nauczyciele. Podkreślany jest brak poinformowania, konkretów i wynikający z tego brak zrozumienia własnej sytuacji, poczucie fikcyjności sytuacji. Sytuacja konfliktowa staje się podstawą do budowania solidarności w środowisku. Działania są koncentrowane w celu utrzymania poprzedniego statusu. Zaangażowani są również rodzice wspierający działania szkoły. Uwzględniając stanowisko dyrektorki: „Rodzice podjęli decyzję zaskarżenia również tej decyzji i wszyscy mamy nadzieję na sprawiedliwość i przychyłność sądu” (Grigoit, 2022a), można zauważyć, że ich zaangażowanie ukierunkowane jest na walkę, co wzmacnia wiara w słuszność podejmowanych działań.

Dwa tygodnie później (21 października) ostatecznie zapadła decyzja o likwidacji klas gimnazjalnych w szkole w Połukniu. Dyrektorka szkoły podkre-

śla, że spór został upolityczniony. Ma poczucie wprowadzania w błąd przez władze samorządu (Grigoit, 2022c). Znamienny jest ostatni z analizowanych na potrzeby artykułu tekstów (Grigoit, 2022d). Jego tytuł: *Wszyscy płaczą* jest zapowiedzią niezwykle emocjonalnego tekstu wypełnionego wypowiedziami uczniów, nauczycieli i dyrekcji. Dominują szok, stres żal.

Perspektywa rządu polskiego – między kompromisem a zawiedzionymi oczekiwaniami

Oba ministerstwa – ze strony polskiej (pierwotnie MSZ, potem również MNiSW) oraz litewskiej przyjęły początkowo swoistą rolę piorunochronu czy wentyla bezpieczeństwa (Coser, 2009, s. 37), mającego na celu zmniejszenie istniejącego napięcia przy zachowaniu niezmiennych warunków społecznych. Wybrzmiewa to np. w wypowiedziach wiceministra spraw zagranicznych Marcina Przydacza z 1 września 2022 roku (*MSZ interweniuje...*), gdy stara się wyciszyć emocje (*Polskiej szkole w Litwie grozi likwidacja?...*). Wskazywane są również wcześniejsze rozmowy na poziomie rządu i potrzeba szukania kompromisu. W podobnym tonie utrzymane są też wypowiedzi z 5 września 2022 roku, gdy mamy liczne wyciszenia sytuacji z uzasadnieniami odwołującymi się do nadrzędnych (na poziomie państwowym) relacji i wspólnego wroga w postaci Białorusi i Rosji. Dominuje wiara w pomyślne dla strony polskiej rozwiązanie problemu – co bez wątplenia ma na celu uspokojenie emocji wśród mniejszości: „To była prosta, szczerą i rzetelną rozmowa między ministrami spraw zagranicznych. To norma w relacjach polsko-litewskich również w sprawach, w których mamy problemy” (Grigoit, 2022b). W wypowiedzi rzecznika MSZ PR Łukasza Jasiny podkreślane są dobre relacje z Litwą, solidarność działań wobec problemów zewnętrznych i w związku z tym potrzeba szybkiego rozwiązywania konfliktów. Finał sytuacji konfliktowej poprzez wprowadzenie niekorzystnych dla mniejszości polskiej rozwiązań diametralnie zmienia język narracji w wypowiedziach przedstawiciela ministerstwa (wiceminister edukacji i nauki RP Tomasz Rzymkowski) po spotkaniu z merem Samorządu Rejonu oraz ze swoim litewskim odpowiednikiem Ramūnasem Skaudžiusem (Grigoit, 2022c). Nie mamy już do czynienia z językiem kompromisu, wyciszaniem emocji, a z rozgoryczeniem, poczuciem bycia oszukanych:

Wróćę do Warszawy i poinformuję moich przełożonych o tym, w jaki sposób zostałem potraktowany.

W wypowiedziach dominuje poczucie bycia wprowadzonym w błąd przez władze samorządowe i brak z ich strony chęci racjonalnego działania:

Czuję się mocno rozczarowany tą rozmową w samorządzie. Usłyszałem wiele elementarnych kłamstw. Zabrakło dialogu i otwartych intencji.

Zintensyfikowane jest też poczucie bezradności, wiedza o potrzebie wspierania mniejszości polskiej, ale ze świadomością, że możliwość podejmowania działań w trosce o prawa Polaków jest bardzo ograniczona. W wypowiedzi jest nagromadzone bardzo dużo emocji, co znajduje swój upust w podsumowaniu, poczuciu, że nie ma woli dialogu ze strony samorządu trockiego i chęci rozwiązania sytuacji inaczej niż zgodnie z podjętą przez nich wcześniej decyzją. Podkreśla to dodatkowo określenie o odczuwaniu bólu:

Dialog musi być oparty na prawdzie, a jej, jak widzimy, zabrakło. I to mnie zabolalo najbardziej.

Konkluzje

Nie ma wątpliwości co do roli mediów w kształtowaniu i konstruowaniu postaw w różnych obszarach, co jest też zgodne z ich funkcjami (Higdon and Huff, 2022, s. 156): 1) prasa przedstawia różnorodne fakty, punkty widzenia i idee, które należy wziąć pod uwagę przy podejmowaniu demokratycznych decyzji (Marketplace of ideas); 2) zwraca uwagę opinii publicznej na kluczowe kwestie i wydarzenia (Agenda setter); 3) demaskuje korupcję i pociąga do odpowiedzialności za nią (Watchdog); 4) działa jako narzędzie komunikacji między ludźmi a wybranymi urzędnikami (Information disseminator); 5) agituje do zaangażowania się przy rozwiązaniu ważnych kwestii (Public mobilization).

W analizowanych przekazach medialnych wydaje się, że dominuje czwarta i piąta funkcja. Natomiast pierwsza i druga jest zniwelowana wskutek braku „różnorodności”. Na przykład w analizowanej prasie litewskiej są przedstawione jedynie pozycja, interes, działania władzy samorządu. Z kolei interesy oponującej społeczności (zarazem wspólne, jak i indywidualne) nie są komunikowane, w dodatku działania oponenta komunikowane są tylko negatywnie (poddają się manipulacji, działają niezgodnie z prawem). Jaką postawę może formować taki jednostronny przekaz? Tylko czytelnik posiadający umiejętności analizy krytycznej (media literate) analizuje to, co jest, i to, czego nie ma w przekazie (Friesem, 2019). Jednak jednostronne przedstawienie sytuacji może spowodować negatywne nastawienie do oponującej strony, co z kolei

też może prowadzić (zachęcać) do agresywnych działań, potęgujących negatywne aspekty konfliktu (Winstok, 2007).

Konflikt, pomimo rozpowszechnionej negatywnej atrybucji, ma też potencjał pozytywny. Sytuacja konfliktu w tym artykule przedstawionego pełni też swe pozytywne funkcje, opisane przez Cosera (2009). Jednoczy Polaków na kresach, komunikuje o trudnościach/wyzwaniach, z którymi się spotykają. Proces i rezultaty konfliktów związanych z mniejszością narodową zależą nie tylko od umiejętności rozwiązywania konfliktów osób zaangażowanych (poziom indywidualny), zależą w dużej mierze od polityki państwa, w którym mniejszość narodowa żyje, i pozycji samej mniejszości narodowej (poziom polityczny) (Berry, 1997). W sytuacji, gdy media (albo badacze przedmiotu) będą komunikowali o niezgodności deklaracji: strategii integracji a realizacji – poprzez stosowanie strategii asymilacji, sytuacja konfliktu będzie pełniła też swą pozytywną funkcję.

Zgodnie z teorią Cosera (2007, s. 69) konflikt czyni członków grupy bardziej świadomymi ich więzi grupowych, mobilizuje środki obronne grupy (np. w postaci wzmocnienia ich systemu wartości). Czy faktycznie mamy taką sytuację i odczucie ze strony zaangażowanych w obronę funkcjonowania szkoły przedstawicieli mniejszości polskiej? Analizowany materiał nie dostarcza takich informacji. Niezbędne w tej sytuacji wydaje się pogłębienie badań poprzez wywiady z przedstawicielami polskiej mniejszości oraz władz samorządowych ze strony litewskiej większości.

Bibliografia

- Berry, J.W. 1997. Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*. **46** (1), pp. 5–34.
- Coser L.A. 2009. *Funkcje konfliktu społecznego*. Kraków: Zakład Wydawniczy „NOMOS”.
- Decyzja o likwidacji klas XI i XII w Gimnazjum im. Longina Komolowskiego w Połukniu*. Wilnoteka.lt. (2022). <http://www.wilnoteka.lt/artukul/decyzja-o-likwidacji-klas-xi-i-xii-w-gimnazjum-im-longina-komolowskiego-w-polukniu> (29.05.2023).
- Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. birželio 29 d. nutarimo Nr. 768 „Dėl Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programą, tinklo kūrimo taisyklių patvirtinimo” pakeitimo, 2021 m. gruodžio 22 d. Nr. 1110. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f33800b063ef11ecb2fe9975f8a9e52e> (29.05.2023).

- Friesem, Y. 2019. Teaching Truth, Lies, and Accuracy in the Digital Age: Media Literacy as Project-Based Learning. *Journalism & Mass Communication Educator*. 74 (2), pp. 185–198.
- Górecki, D. 2013. Realizacja praw mniejszości polskiej w Litwie i mniejszości litewskiej w Polsce. W: Górecki D. red. *Dziedzictwo pogranicza. Realizacja praw mniejszości polskiej w Litwie Białorusi Ukrainie i w Czechach oraz mniejszości białoruskiej, litewskiej, ukraińskiej i czeskiej w Polsce*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, ss. 69–111.
- Grigoit, A. 2022a. *Decyzją radnych Samorządu Rejonu Trockiego Gimnazjum w Połukniu bez XI i XII klas*. <https://www.lrt.lt/pl/wiadomosci/1261/1773679/decyzja-radnych-samorzadu-rejonu-trockiego-gimnazjum-w-polukniu-bez-xi-i-xii-klas> (29.05.2023).
- Grigoit, A. 2022b. *Dyplomatyczny ping-pong. Ciąg dalszy sprawy polskiej szkoły w Połukniu* <https://www.lrt.lt/pl/wiadomosci/1261/1772945/dyplomatyczny-ping-pong-ciag-dalszy-sprawy-polskiej-szkoly-w-polukniu> (29.05.2023).
- Grigoit, A. 2022c. *Wiceminister oświaty po spotkaniach w Rejonie Trockim: czują się okłamany*. <https://www.lrt.lt/pl/wiadomosci/1261/1806196/wiceminister-oswiaty-po-spotkaniach-w-rejonie-trockim-czuje-sie-oklamany> (29.05.2023).
- Grigoit, A. 2022d. *„Wszyscy płaczą”. Uczniowie ostatnich klas gimnazjum w Połukniu będą kontynuować naukę w innych szkołach*. <https://www.lrt.lt/pl/wiadomosci/1261/1809967/wszyscy-placza-uczniowie-ostatnich-klas-gimnazjum-w-polukniu-beda-kontynuowac-nauke-w-innych-szkolach> (29.05.2023).
- Grinevičius, I. 2022. *Į Trakų valdžios ir mokyklos konfliktą įsitraukė Lenkija: po vizito – pribloškiantys komentarai* [Polska zaangażowała się w konflikt między władzami a szkołą w Trokach: po wizycie – przytłaczające komentarze] <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/svietimas/2022/10/28/news/i-traku-valdzios-ir-mokyklos-konflikta-isitrauke-lenkija-po-vizito-pribloskiantys-komentarai-24995454> (29.05.2023).
- Higdon, N. and Huff, M. 2022. *Lets's agree to disagree. A Critical Thinking Guide to Communication, Conflict Management, and Critical Media Literacy*. New York–London: Routledge.
- Jačauskas, I. 2022. *Trakų rajono savivaldybė prijungė lenkišką L. Komolovskio mokyklą prie kitos įstaigos* [Gmina powiatu trockiego połączyła polską szkołę im. L. Komołowskiego z inną placówką] <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/svietimas/2022/09/06/news/traku-rajono-savivaldybe>

- prijunge-lenkiska-l-komolovskio-mokykla-prie-kitos-istaigos-24480543 (29.05.2023).
- Januszewska-Jurkiewicz, J. 2011. *Stosunki narodowościowe na Wileńszczyźnie w latach 1920–1939*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Kawęcki, K. 2013. *Polacy na Wileńszczyźnie 1990–2012*. Warszawa: Europejskie Centrum Analiz Geopolitycznych.
- MSZ interweniuje w sprawie polskiego gimnazjum w Litwie. „Zgodnie z dobrem uczniów” <https://polskieradio24.pl/5/1222/artykul/3029626,msz-interweniuje-w-sprawie-polskiego-gimnazjum-na-litwie-zgodnie-z-dobrem-uczniow> (29.05.2023).
- Oświadczenie rządowe z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie zatwierdzenia Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Litewskiej o współpracy w dziedzinach kultury, oświaty i nauki, sporządzonej w Wilnie dnia 17 grudnia 1998 r. M.P. 2002 nr 31 poz. 492. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20020310492/O/M20020492.pdf>
- Polskie gimnazjum w Litwie może zostać zlikwidowane. Wiceszef MSZ: to poważna sprawa, prowadzimy rozmowy. <https://polskieradio24.pl/130/5925/artykul/3029946,polskie-gimnazjum-na-litwie-moze-zostac-zlikwidowane-wiceszef-msz-to-powazna-sprawa-prowadzimy-rozmowy> (29.05.2023).
- Polskie szkolnictwo w Litwie zagrożone. Wykreślono z rejestru szkolnego uczniów polskiego gimnazjum. <https://polskieradio24.pl/5/1223/artykul/3036846,polskie-szkolnictwo-na-litwie-zagrozone-wykreslono-z-rejestru-szkolnego-uczniow-polskiego-gimnazjum> (29.05.2023).
- Polskiej szkole w Litwie grozi likwidacja? Marcin Przydacz: sprawa zostanie rozwiązana. <https://polskieradio24.pl/5/1222/artykul/3029326> (29.05.2023).
- Są szanse na kontynuację nauki. Sytuację gimnazjum w Litwie przybliżyła jego dyrektor. <https://polskieradio24.pl/130/5925/artykul/3030782,saszanse-na-kontynuacje-nauki-sytuacje-gimnazjum-na-litwie-przyblizyla-jego-dyrektor> (29.05.2023).
- Szerłąg, A. 2005. Narodowościowe zróżnicowanie oświaty pod koniec XX wieku. W: Szerłąg A. red. *Wymiary współczesnej edukacji w Litwie: wybrane aspekty*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, ss. 67–92.
- Szerłąg A. 2018. Kreowanie przestrzeni międzykulturowej na Wileńszczyźnie. *Kultura i Edukacja*. 3, ss. 28–41.
- Švietimo įstaigų tinklo pertvarka nėra „išpuolis“ prieš mokyklas, o ilgus metus nespręstų problemų pasekmė [Transformacja sieci placówek oświatowych

to nie „atak” na szkoły, ale konsekwencja nierozwiązanych od lat problemów] <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/svietimas/2022/09/23/news/svietimo-istaigu-tinklo-pertvarka-nera-ispuolis-pries-mokyklas-o-ilgus-metus-nesprestu-problemu-pasekme-24665534> (29.05.2023).

Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy. Dz.U. 1995, nr 15, poz. 71. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19950150071/O/D19950071.pdf> (29.05.2023).

Ustawa o edukacji [Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas], 2011 m. kovo 17 d. Nr XI-1281.

Ustawa Rządu o zasadach tworzenia sieci szkół (29.06.2011 nr 768).

Wilmot, W.W. i Hocker, J.L. 2011. *Konflikty między ludźmi*. Warszawa: PWN.

Winstok, Z. 2007. Perceptions, emotions, and behavioral decisions in conflicts that escalate to violence. *Motivation and Emotion*. **31** (2), pp. 125–136.

„Zaniepokoił nas pomysł reorganizacji”. Jan Dziedziczak o polskich szkołach w Litwie. 2022. <https://polskieradio24.pl/130/5925/artkul/2957680,zaniepokoil-nas-pomysl-reorganizacji-jan-dziedziczak-o-polskich-szkolach-na-litwie> (29.05.2023).

School education in danger? The Polish and Lithuanian perspective of changes and the situation of school in Lithuania. A study of one event

Abstract: Representatives of every minority want their rights to be respected in the state in which they live and of which they are citizens. The problems related to education for national minorities are among the most complicated and arguable. Political controversies and disputes in magazine columns do not always translate into good relations in the culturally diverse environment. The text is aimed to present the situation related to the conflict in one of the schools in Lithuania, which began (as a kind of prelude) at the end of 2021 and developed in 2022. Our assumption was to analyze the described situation from three perspectives presented in: the Polish press in the context of some actions taken by the government and their effects, as well as the way of describing them; an analogical presentation of the Lithuanian perspective and the stakeholders themselves (including the headmaster of the school where the described situation took place). For a better understanding of the context of the described analyses, the text begins with a brief description of the current legal status, the educational network and its scope.

Keywords: educational system, minority education, Polish education in Lithuania, conflict, state of emergency

Translated by Agata Cienciola